

ЖИВЪ НАСТАВЪ

JURNAL

ЦЕНТЪ РЕСПОНДИРЕА ШТИНЦЕЛОР НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ,

în toate clasele.

Pedagogic

de

Profesor Doktor Izliđ Baran.

№ 28.

(Anul întâi)

Български.

Ізліе 22, 1856.

Compende: Țuranele. — Planta Cactus în patria ei. — Despre infasinca nădărilor asupra kamei locale.

ȚURANELE.

Articolul I.

Noi vorbim de kiviđ mi de alte vintșri țari, mi zicem k̄ sânt țurane; dar într'adevăr n̄ patria noastră, niçi Europa n̄ e patria țuranilor. N̄ din vedere, chi din așzire k̄noaștem n̄sterea pedștabil̄ a acestor fenomenе ale natșrei, care se arțđ în partea nordic̄ a țării Atlantice, sađ în marea Indic̄, sađ în marea Kinez̄. Dar n̄ n̄mai aceste fenomene țari în sine sânt interesante pentru noi, chi mi ștdiile oamenilor în raport̄ k̄ acestea, mi resștatеле la care știința a ajunș d̄nș o черчетаре neinterpret̄ de 30 de ani,

sânt foarte interesante, mi ink̄ d'o mare importanț̄ practic̄.

Ce este niș țuranș?

Țnș țuranș este o mișcare foarte iste a aerșii; аceast̄ mișcare ajunșe k̄te o dat̄ la o n̄stere estșordinar̄ mi nepredibil̄. Eatș чева esemпле: Generalș Baudrant povestete d'niș țuranș че s'a întimplat̄ la 26 Ізліе din anul̄ 1825 în insulele Basseterre mi Guadeloupe, k̄ a asșirmit̄ trei țnșri din челе mai țari (k̄ givеле de 24 țnșri), mi k'a arșkat̄ o skindșr̄ groaș d'o lșnșime de 37 nișioare mi

d'o lădime de 9 ničioare kă o nătepe așă de estraordinară, în kiță în sьорьăл ей, skindъpa a пьтpъnsă žnă арборă palmieră че авеа о гросиме de 16 ničioare! Žnă asemenea evenimentă s'a întimplată mi ла 2 Августă 1837 не insеле-ле Antille. Ла 4 оре дăне amiază, кьнитаньăл de portă de ла Portorico a ануцатă кьнитаньăлорă de корьăи каре се афăă аколо, кь трѣбье сь се прегьтеаскь nentpъ žnă xpagană mare; insъ toate прегьтиреле лорă аă fostă în zadарă. Din 33 de корьăи каре аă fostă în portă, niči žna п'а скьпатă; în орашăл St. Bartholomé апроане de portă, ачестă xpagană a pestъpnată 250 de kase; dar inkъ mai teribiăл ачестă xpagană 'mi а арьtată fъria лăи în орашăл St. Thomas; кьчї аколо рѣине de 36 de корьăи аstъпаă in-трапеа портăлăи, mi аичї вintăлă a аsvipită тънъpї кь гїлеле de 24 de fънцї, а дърьmată mi о парте din fortереде ка кьмă арă fi fostă бомбардать. О kasъ mare în ачестă орашă a fostă despъдъ-чинать din temelie, mi вintăлă a пьptat'о drentă mi а пьs'о iарьшї drentă în mizлокьлă žneї пие-де; dar ате kase mapї аă fostă аsvipitate mi pestъpnate кь аконершеле în жоă.

О deskpие foapte intepesantъ de žnă xpagană mare не дъ колонельă Reid, гьвернаторьăл din Bermudas. Napaцїsnea лăи копpинде impresїsнїe вїи mi проаспете але ачестї evenimentă mare, че nerpemїtă a льsat'о în inima тăтлорă каре аă аsїstată ла ачестă спектаколă teribiăл, адекъ ла žnele din челе mai fъpioase xpagane че s'aă арьtată în insела Barbados ла 10 mi 11 Августă din анăлă 1831. Еатъ кь копиемăл întpeарь napaцїsnea колонельă Reid:

„Ла 7 оре сеара, зиче елă: черьăл ера senїнă mi аерьăл лїниитїлă, insъ ачeastъ лїниите п'а цїnstă mai мьатă de kiță пїнъ ла 9 оре сеара, kїндă аtънчї а інченстă сь sъfle žnă вintăлă desne nopдă. Ла 9½ оре s'aă арьtată фьдере в intepъtаре ла opizontă кьтре Nopдă-Ostă mi Nopдă-Bestă, sъflьpї intepъsunte de вintăлă amestekate кь о плоае мьрънтъ s'aă xpmată пїнъ ла meзълă nonцїи, în timpăл ачesta termometrьăл а кьзstă ла 23° R. Дъне meзълă nonцїи žnă спектаколă grandїosă s'a presentată локзиторьăлорă din Barbados. Черьăл пьреа кь ера žnă fokă de льмина фьдере лорă неintepъsunte, mi žnă ж-

parană fъpioсă а інченстă сь sъfle de ла Nopдă mi Nopдă-Ostă. Dar ла о оръ дъне meзълă nonцїи xpaganăлă а skimbată дїpekцїsnea sa de ла Nopдă Ostă кьтре Nopдă-Bestă; totă d'о datъ mi fъria лăи а крескьтă ла žnă gradă mai mare. În timpăл ачesta peцїsнїe сьперїoare але аерьăлă ераș neїнchetată інвелите în fokă. Dar ла 2 оре de дїмїнеацъ, xpлетьăл вintăлăи а ажънсă ла žnă gradă în kiță не поате чїне-ва с'ьлă deskpие. Leitenantă-колонельă Nickle, командантăлă pe-цїmentьăлă алă 36-леа, а стьtată сьв аркьăл ж-неї fepestpe în katăлă de жоă, mi xpлетьăл xpaganăлăи а fostă аша de mare în kiță п'а аз-зитă кь вintăлă а dată жоă аконершăлă ачей kase! Ла 3 оре fъria вintăлăи s'a impъцїnată чева, insъ din timpăл în timpăл venea svїknїtъpї (сїбькнїpї) tapї але вintăлăи, аtънчї фьдереде ін-челасеръ, mi о обскъpitate de спepїată аконереа opizontьăлă.

Ст'шї imацїне чїне-ва акьмă, зиче Reid, sчena xpмьтоаре: „În mizлокьлă ачестей обскъ-pїтьцї адїнчї, кьндă din сьсълă аерьăлă пьреа кь кьдеа din черă мелеоре infokate, žnele fi-їндă foapte mapї mi авїндă forme potъnde, ро-шїи ка fokăлă, mi kїндă аă ажънсă жоă кь о іхьеалă estpaordinарă, льмина лорă s'a fьkстă алъ кь о льчїре еьльsїsantъ пpїimїндă о formă елїтїкь, mi desfьkїндъse s'a інfьцїwată ка ар-цїнтăлă стpьлъцїторă ми fьждă, саă сь зїкă mai бїне, ка pїxрїле лїмнезї de арцїнтăлă вїш. Вintăлă s'a мь-їată дъне ачесте апарїцїsнї, sromotьăл челă tape алă xpaganăлăи s'a skimbată intp'о мьрмъpїpe pe-дъtabїл mi majestъoasъ, mi фьдереде каре, пїнъ ла meзълă nonцїи стpьлъчeaă opizontьăлă, льчїндă în zїrзакă, акьмă 'шї аă їndoїтă нătepeа лорă кь о аktivitate мїpакълоасъ mi ка monstre infokate сьвъраă кь о іхьеалă некопpїнсъ кь мїн-теа intpe нъорїи ми пьмїнтăлă, нъорї пьреаă кь се skimъaserъ intp'о ватpъ infokatъ каре їnvїptea kasеле mi trimetea кьтре пьмїнтăлă арънкьтъpї de флакpе, не каре пьмїнтăлă авїа атїнсă de еле, ле їnanoїa їndatъ кь о нătepe їndoїтă кьтре черă. Žnă mїntăлă дъне ачesїđ спектаколă їnproзиторăлă, žnă xpagană нъоă а інченстă сь sъfle de кьтре Bestă кь о fъpїe teribiăл, дърьmїндă totă че гьсеа în дрьмьăлă сьă, kasеле челе mai temel-нїче s'aă кьтїтăлă din temelїe лорă, mi keарă

sъправада пѣmintълѣ s'a кѣтрѣспатѣ! Дрѣтсѣлѣ ачестѣи ѣраганѣ а fostѣ атитѣ de mare, ши src-motълѣ теривѣлѣ алѣ каселорѣ pestърпате, de sste de miѣ de кѣрѣмизѣ кѣзѣндѣ жосѣ; in sfirmitѣ паркѣ o лѣме ѣntpearъ кѣдеа in pѣине; toate а-честе sromote ѣnfepнале ne пѣmintѣ, аѣ fostѣ аша de ковѣршитоаре in кѣтѣ нѣ s'a аззитѣ нимикѣ din ѣсѣкнитъреле теривѣле але ѣнетълѣи каре а ѣрлатѣ in черѣ. Чѣне n'a вѣзѣтѣ ачѣаста, нѣ поате сѣ айѣ о ѣдеe desne ачѣстѣ евенѣментѣ!

Ла 5 оре дѣмѣнеада, ѣраганълѣ s'a ѣинѣштѣнтѣ pentърѣ кѣте-ва минсте, ши токмаѣ атѣнчѣ а пѣстѣтѣ чѣне-ва а аззи миѣ de кѣрѣмизѣ кѣзѣндѣ зна дѣне алта din аерѣ ѣнде аѣ fostѣ ѣинѣте кѣтѣ-ва тимпѣ prin пѣтереа ѣраганълѣи, ши атѣнчѣ s'a пѣрѣтѣ кѣ паркѣ пѣлѣ кѣ кѣрѣмизѣ! Ла 9 оре, ре-волѣѣѣнеа сѣментарѣ s'a сѣвѣршѣтѣ ши s'a фѣкѣтѣ din ноѣ тимпълѣ sърмосѣ, атѣнчѣ токмаѣ, зѣче Reid, амѣ кѣтезатѣ а еми афарѣ. Sпектѣ-колълѣ че s'a ѣнѣѣѣиматѣ акѣмѣ ѣnainteа окѣлорѣ меѣ, а fostѣ кѣтѣ se poate de grandiosѣ ши de sѣбѣлѣмѣ. Портълѣ ши о mare ѣntindepe а мѣрѣи аѣ fostѣ аконѣрѣте кѣ пѣмѣроасѣ pѣине, de аконѣ-перѣшѣрѣле каселорѣ арѣнкѣте пѣнѣ аколо, d'o мѣлѣѣме de корѣвѣи snapte ши de пѣнѣмѣроасѣ кѣтѣи, sachѣ ши вѣстоае de мѣрѣсѣрѣ каре аѣ ешитѣ опѣ din корѣвѣиле snapte, sachѣ кѣ ѣраганълѣ дѣне че а дѣрѣматѣ maraziile дѣне ла малѣ, а арѣнкѣтѣ denapte мѣрѣсѣрѣле лор. Нѣмаѣ доѣ корѣвѣи а рѣмасѣ stѣндѣ drentѣ, ne кѣндѣ toate чѣле-л-але ераѣ опѣ кѣлѣкѣте ла о пѣрте, sachѣ рѣстѣрпате кѣ totълѣ. Sѣндѣмѣ ne вѣрѣлѣ ѣрпѣлѣи Katedралѣи, каре а скѣпатѣ de дѣрѣлѣнѣ-ре, ши ѣѣtѣндѣмѣ жосѣ, амѣ вѣзѣтѣ ѣнѣ orizontѣ ѣmensѣ пѣлѣнѣ de pѣине. Днѣ орашѣ че ера а сеарѣ in floarea sa чѣе маѣ frъмоасѣ, акѣмѣ devenise о desertъ ѣngrozitoаре, фѣрѣ пѣчѣ о ѣр-мѣ de ordinѣ, пѣчѣ кеарѣ de vegetaѣiоне, кѣчѣ пѣѣѣинѣ арборѣ грощѣ каре маѣ рѣмѣseserѣ in пѣчоаре, аѣ пердѣтѣ toate рѣмѣрѣле кѣ frъnzеле лорѣ; кеарѣ пѣmintълѣ ера пѣрѣ ка пѣрѣлѣтѣ de fokѣ. Днѣ fenomenѣ кѣрѣиосѣ каре а ѣnsoѣитѣ а-чѣстѣ ѣраганѣ ера, кѣ апа пѣлѣи че а кѣзѣтѣ in тоатѣ ачѣастѣ noante теривѣлѣ ера сѣратѣ; ne ѣр-мѣ 'ми амѣ еспѣикѣтѣ ачѣстѣ fenomenѣ, адекѣ: ѣраганълѣ теривѣлѣ а рѣдикѣтѣ in ѣнеле локѣрѣ та-лазѣрѣле мѣрѣи пѣнѣ ла о ѣнѣлѣѣме de 70 пѣ-

чоаре, ши de аколо ле-а пѣрѣтѣ in аерѣ ши ле-а арѣнкѣтѣ denapte in forma ѣнеѣ пѣлѣи. In локѣрѣ de о денѣртаре de кѣте-ва миле аѣ мѣ-рѣитѣ тоѣи пѣштѣи din kasza анеѣ sѣратѣ de mare, каре ѣраганълѣ а вѣрѣсатѣ аколо.

In pѣesenѣа ѣнеѣ лѣнте de еlemente аша de теривѣле, пѣтереа omeneaskъ пѣрѣрѣшитѣ кѣ нѣ poate сѣ факѣ нимикѣ.

Dар еатѣ ши алте есемпле: Ла 10 Октом-вѣрѣе din анълѣ 1780 ѣнѣ ѣраганѣ теривѣлѣ s'a ѣнѣрѣѣитѣ ne ѣнѣлѣле Martѣниче, а оморѣтѣ 9000 de оаменѣ, нѣмаѣ in орашълѣ St. Pierre (ne а-чѣсте ѣнѣлѣе) ѣраганълѣ а оморѣтѣ 1000 de оа-менѣ ми n'a лѣсатѣ пѣчѣ о касѣ пѣдѣрѣматѣ; а-коло а ѣркатѣ ши та-лазѣрѣле мѣрѣи пѣнѣ ла о ѣнѣлѣѣ-ме de мѣлѣ пѣчоаре, каре ѣрѣндѣсе ne ѣскѣтѣ, а ѣнѣрѣитѣ ѣнѣрѣнѣ минстѣ 150 de касе кѣ локѣ-торѣи лорѣ че s'aѣ афлатѣ ne малълѣ мѣрѣи. In орашълѣ Fort-Royal s'a дѣрѣматѣ атѣнчѣ вѣсерѣка чѣе маѣ mare (Katedrala), 7 алте вѣсерѣчѣи, 1400 de касе ши сѣиталълѣ кѣ 1600 de болнавѣ. In St. Lucia ѣнде ѣраганълѣ а оморѣтѣ 6000 de оаменѣ, а азѣрѣитѣ ши о корабѣе mare сѣсѣ in аерѣ ши а арѣнкѣтѣ кѣ о пѣтере теревѣлѣ кѣ-тре snitalѣ in кѣтѣ л'а дѣрѣматѣ. In орашълѣ St. Vincent а рѣмасѣ din 600 de касе нѣмаѣ 14. Ne ѣнѣлѣле Leevand ѣраганълѣ а snaptѣ зѣдѣрѣ d'o грѣсѣме de 3 пѣчоаре ши а арѣнкѣтѣ гѣоанѣе de 12 fѣнѣѣи ла о денѣртаре de 420 пѣчоаре. Dѣнѣрѣ о flотѣлѣ кѣ 5000 soldaѣи francezi каре s'aѣ афлатѣ атѣнчѣ in корѣвѣи, аѣ рѣмасѣ нѣмаѣ 6 корѣвѣи кѣ кѣте 50 de soldaѣи вѣи, чѣле-л-але корѣвѣи кѣ екипажълѣ лорѣ s'aѣ фѣкѣтѣ пѣвѣзѣте.

Eвенѣменте in аерѣ, аналѣѣе кѣ чѣле пѣми-те че s'aѣ ѣntѣмнатѣ in ѣнѣлѣле Kontinetълѣи пѣоѣ; еsѣстѣ ши in ѣнеле din ѣерѣле трѣпѣкале але Kontinetълѣи векиѣ. S. e. ѣраганеле каре s'арѣтѣ кѣте о датѣ ne mareа Kinezъ (ле пѣ-мескѣ аколо Trifune), нѣ сѣнѣтѣ маѣ пѣѣѣнѣ рѣ-дѣтабѣле. Inѣре алтеле vomѣ чѣта парѣѣѣнеа лѣи Meyen d'ѣнѣ ѣраганѣ каре s'a ѣвѣтѣ ла 6 Ок-томвѣрѣе 1831 in провинѣиле мѣрѣѣнаше але Ки-неѣи ши а оморѣтѣ in тимпѣ de 4 оре, 20,000 de оаменѣ.

(Ba ѣрпа).

PLANTA CACTUS ÎN PATRIA EI.

Statua, măcară cea mai briliantă, pe de parte cea mai frumoasă a efectelor să, kindă a fostă nstată din locuială ei oriđinară, kindă n- mai are черлă niđi soarele ei, neisaiđilă și toate împрежъриле în мизлоккя кърора аеасть prodăкцине artistikă străлвсча кă ефектлă ei челă mai admirabilă. Astă-felă se зрмеазь și кă флориле frumoase esotice каре ле кълтивтлă noi locșitorii климелорă temperate în гърđини de iarna (serres): kită de frumoasă сь fie forma loră, kită de briliantă колоареа loră, totă n- potă ла noi în stimpтоаре знде ле цинемă, ка сь desvoalte efectele loră întreци și admirabile пре- кэмă факă în patria loră kindă крескă sьстă че- рлă либерă, inkonцисrate d'o natăрă grandioasă și inkintăтоаре.

Aceasta каре амă zisă сь арать ла toate plantele esotice, dar mai partikulară ла план- теле din familia nșmită Cactus, каре în patria loră se арать кă împрецизърпи кă totăлă parti- куларе, și sokotimă кă лектории nostri voră fi мълцмиди а не зрма în кълтория че vomă face кă dиншиi în patria Cactului.

Patria Cactului e мърđинитă. Nșmai în це- риле кълдцоаре але Americăi între 40° л. В. și 30° л. М. este patria лă. În аесте рецисне d'o întindepe de 70° лциме, гъсимă о провин- цие нșmită Ноъ-Мексико, каре се сше нинь ла 5000 ницоаре neste голăлă de Мексико și каре ажнцде ла Santa-фă, ла о иньлциме de keар 7000 ницоаре neste mare; аеасть провинцие este mai кă seamă patria cactului. Аичи în мизлоккя з- нви neisaiđilă ornată de пѣдърпи de фелърими de sneде frumoase de нини саă молифти, аичи гъшишă о богъдие mare de difерите forme de Cactus. Аичи ni se prezinte знă Cactus de мърпimea з- нви арборă de 5 și кеарă de 10 ницоаре (Opuntia arborescens Engelm). Елă este remar- кабилă prin împрецизрареа кă памъреде sale sintă totă de зпа зскате măкарă kită de verde și de fraцедă сь fie трэнкилă. Кă kită inain- тэмă mai мэлă кьтре Ноъ-Мексико, кă атитă ni se иньлцишеазь forme нвое каре се ннă în ло- кулă челорă веки, și аестеа факă лоқă iarъши алора mai не зрмă. Апои este remarкабилă кă

знеде sneде, s. e. Mammillaria Schiedeana Ehren- bergii se афлă аколо în patria loră în mai нъ- цине кълцими de kită se афлă în Европа în гър- дини кълтивате prin арте, не kindă totă d'азна гъсимă plantele în кълцими mai мапи în patria loră de kită în лоқъри знде sintă кълтивате prin арте.

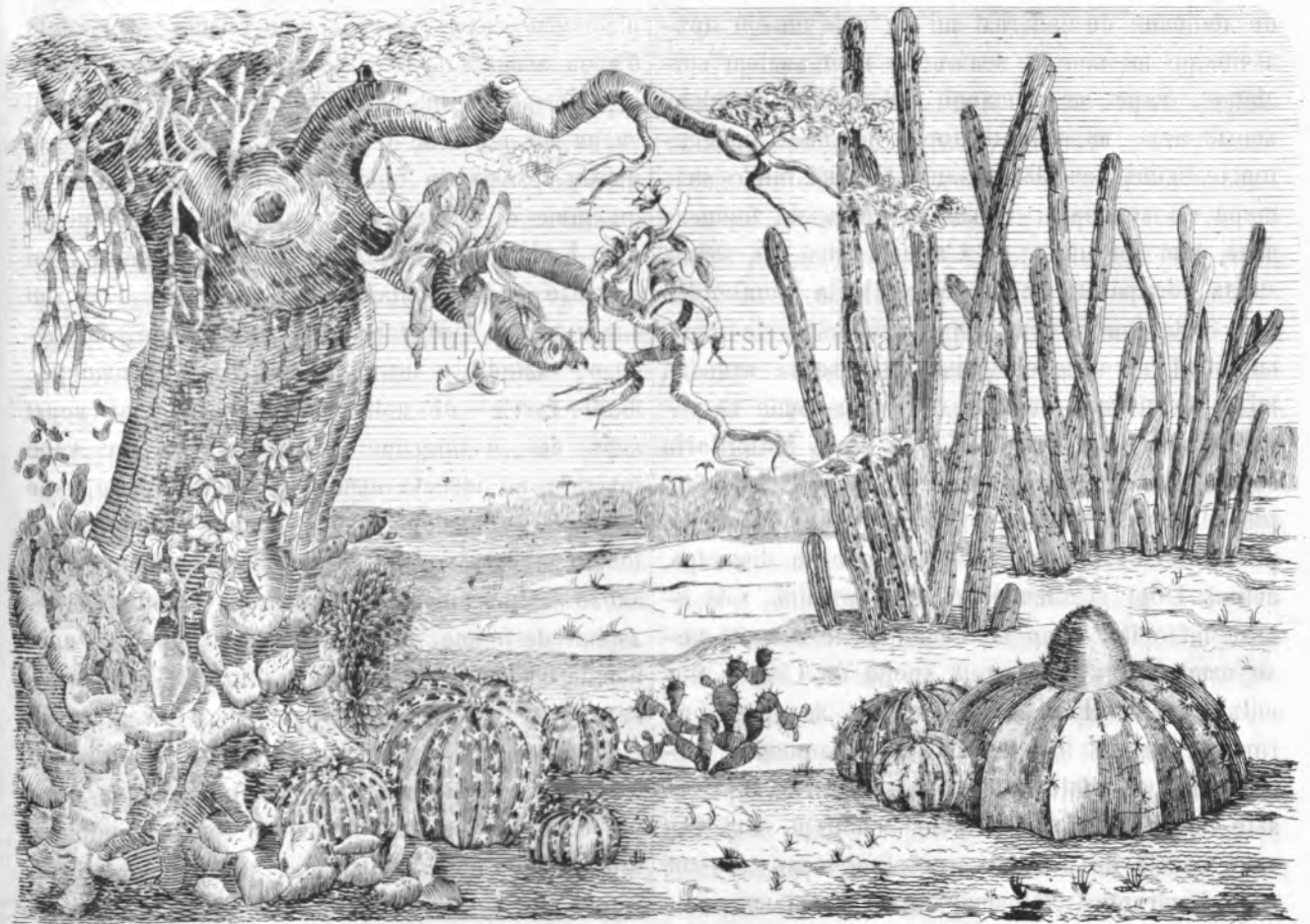
Kindă амă ажнсă în кълтория noastră зр- mindă рилă Rio-grande нинь ла desepta нșmită Iordano dil Muerto, ла хотареле statăлă Texas, атнчи кă о сьрпизь mare vedemă pentрă in- tiamă dată Cactul цигантикă нșmită Echinocac- tus Wislizeni Engelm, алă кързия трэнкиă а- ре о иньлциме de 2—4 ницоаре și ажнцде kite о dată ла о grosime monstrоasă de шante ni- чоаре în цирконферинцъ. Dar și sneца нșmită Cactus Tuna L. а кързия рѣлчинă este între- бинцатă în Мексико ка о remedie, și але кър- зия фькте formeазь аколо знă artikoлă de мін- каре, се арать аичи în чеа din зрмă орă în so- цietate кă планта кърцоасă нșmită Agava ameri- cana каре eară креште нșmai аколо în Амери- ка, și despre каре vomă vorби алă dată. А- кэмă амă ажнсă ла Chihuahua знде не афлэмă не валърпи адинчи în мизлоккя мѣнцилорă циган- ичи de о иньлциме de 6000 нинь ла 7000 ни- чоаре. Аичи d'o dată vedemă о мълциме de sne- де diverse de Cactus foarte rare și foarte кър- цоасе. О мълциме de sneде de Cactus, de Echinocactus, de Opuntia, de Echinocereus și de Mammillaria, зпа mai кърцоасă de kită ал- та, зпа авиндă о formă mai бизарă și mai не- комънă planteloră de kită алта. Аичи este аде- вьрата patrie а plantei Cactus. Аичи este ло- кулă привилциатă знде Natăра а алесă pentрă а креа аесте plante bizare și ненътероасе în difеринца sneделорă loră.

Întр'адевърă, Natăра n'a нѣтăтă сь гъсеаскă о климă mai конвенабилă pentрă difерите forme de Cactus, de к Мексико. Къчи парă се гъ- сеште о царă mai богатă în вариациниле forme- лорă de мѣнте, în вариациниле търимърилерă ка și în вариациниле климатиче ка Мексико. Мекси- канii кеарă импарă цара loră în 3 рецисни di- verse: чеа dintiă нșmită Terra Caliente (цара

калдъ) копінде вѣле мексикане пѣтъ ла о ѣн-
пѣдѣме де 3000 пѣчоаре, ѣнде сѣнтѣ пѣдѣрѣ де
стежарѣ, авѣндѣ о температѣрѣ де мѣзлокѣ де
12° пѣтъ ла 32° R. Акоко е реѣисне мѣ де
планта де вѣтбакѣ, де Indigo, де трестие де
захарѣ, де кафеа мѣ д'о мѣдѣме де фрѣкте
троникале. Реѣиснеа а доа е нѣмитѣ Terra tem-
plate (ѣара температѣ) каре ажѣѣе де ла ре-
ѣиснеа де пѣдѣрѣ де стежарѣ пѣтъ ла чеа де
пѣнѣ (молѣсте), адектѣ де о ѣнѣдѣме де 3000
пѣнѣ ла сѣма де 8000 пѣчоаре, авѣндѣ о тем-
ператѣрѣ де мѣзлокѣ де 8° пѣтъ ла 24° R. мѣ
ѣн ачесте реѣиснѣ крескѣ ѣнкѣ фрѣктеле трониче

ѣар реѣиснеа а треѣа нѣмитѣ Terra Fria (ѣара
рече) се ѣнѣнде дѣн реѣиснеа пѣдѣрѣлорѣ де пѣнѣ
пѣтъ ла реѣиснеа зенеѣзѣ етерне, адектѣ де ла
ѣнѣдѣмеа де 8000 пѣнѣ ла ѣнѣдѣмеа де 14,000
пѣчоаре песте нѣвелѣлѣ мѣрѣѣ. авѣндѣ вара о
температѣрѣ де 12° R. Аколо клѣма сеамѣнѣ
кѣ чеа дѣн Еѣрона, аколо реѣѣемѣте вѣлтѣра че-
реалелорѣ, а поамелорѣ дѣн Еѣрона, а карто-
фѣлорѣ, апоѣ мѣѣ тоате флорѣле каре ле гѣсѣмѣ
не кѣмпѣрѣле Еѣронеѣ, се арѣтѣ мѣ аколо.

ѣн тоате ачесте реѣиснѣ се афѣлѣ plante де
Cactus. ѣнеле дѣнтрѣнсееле се сѣе пѣнѣ ла ѣнѣ-
дѣмеа де 11,000 пѣчоаре, ѣнде рѣмѣне кеарѣ

Пе стѣнра фѣрѣрѣ не трѣнкѣлѣ арборѣлѣ Opuntia, ѣн доссѣлѣ лѣѣ Perkesia, ѣн стѣнра арборѣлѣ е аѣипуатѣ Rhipsalia, ѣар ѣн
дрѣанта се афѣлѣ Epiphyllum, ѣн дрѣнтѣлѣ пѣчорѣлѣ арборѣлѣ Techinocactus мѣ ѣндѣрѣтѣлѣ лѣѣ Mammillaria, не кѣндѣ Melocactus
окѣнѣ фрѣнтѣа фѣрѣрѣ; ѣн доссѣлѣ лѣѣ vedemѣ стѣнрѣ де Cereus, мѣ ѣн доссѣлѣ лѣѣ пѣдѣрѣ етерне де Palmiere.

тоатѣ ѣарпа ѣн флорѣле лорѣ. Мѣѣ кѣ сеамѣ сѣе-
ѣеле Mammillaria сѣнтѣ ѣн ачестѣ кѣзѣ. Воѣ-
жорѣѣ лѣзѣдѣ, мѣѣ ѣн партѣкѣларѣ, апарѣѣиснеа а-
честорѣ plante ка ѣнѣ орнаментѣ мѣре аѣлѣ ѣе-
сѣѣѣлѣ.

Еатѣ че не зѣче Еренберг ѣн панорѣтѣлѣ а-
честѣ ѣнтрѣнѣ лѣмѣѣѣѣ фрѣмосѣ мѣ поетѣкѣ: Ла
стѣнрѣ нерге саѣ аѣе, лѣнгѣ прѣнѣстѣѣ мѣ мѣнѣѣ
ренеѣѣ ка зѣдѣрѣле ѣѣгѣнтѣче, аколо ѣн мѣзлокѣлѣ
ѣнѣлѣ ѣеѣсѣѣѣ д'ѣнѣ кѣрѣктерѣ гѣандѣосѣ мѣ сѣлѣ-

batikă, kreskă челе маї frămoase forme de Cactus кэ колоареа лорѣ verde ши frăcedă, саă аконерите кэ gimni de diferite колорі frămoase, кэ букете де флорі де forme ши де колорі foarte variabile ши admirabile ла vedere. Într'unele de ачесте вѣі адіпчі, în мизлокълă plante-лорѣ Eforbiacee (лантеле кэкълă), unde портокале крескă де sine în пѣдърі, ка ла ноі гінда, unde din smokină сълватічі атіръ флорееа џігантікă а знеі plante, Solandra, ши unde de desăбѣлă frămoaselорѣ plante esă isvoare de апă калдă, ши маї жосă înфлорескă кэ флоріле лорѣ аспіте кімпері imense де кэкърсă ши trestia де захарă se săе ла о інълдіме де тăфе маї; unde леціоане де папгалі ши де аале насері стрълăчїтоаре ши маї кэ seamă де мичі калібрі бриліанці, каре ка діаманці ши рѣвіні преціоші змилă аерă кэ сборълă лорѣ, ши unde прівігїторіле skimbă ачестă пеисаціă феерікă într'o салъ mare де концертă; аколо се аратă ши formеле челе маї frămoase де Cactus, маї кэ seamă спеца admirabilă нѣмітă Mammillaria Humboldtii каре este ка о парă mare аконерітă де німте зпїлăтєрі ка капелеле мичі ши аље ка зънада, ши în fiешї—каре се афлă о флорее рошіе ка рѣвінълă челă маї frămosă. Дар лінгă Mammillaria се афлă ши спеца де Cactus нѣмітă Echinocactus platyacanthus де о інълдіме де 12 пічоаре ши де о grosime де 4 пічоаре în diametră, авіндă флорі стрълăчїтоаре каре рѣмінă totă анълă înфлорите. Дар маї admirabile де кітă челе нѣміте пінă ачі, sântă спеца де Cactus нѣмітă Cereus. Еле се інълдімеазă ка арборі џігантічі, авіндă знă трєнкіă ши о короанă, семъліндă кэ німте канделаврі џігантічі каре аă săте де рѣмєрі unde се пєнă лѣмінєрі. Знă Cereus вѣзтă де departe се інълдімеазă ка знă колосă џігантікă întокмаї ка знă зріашă mare ши grosă стă în мизлокълă знă пеисаціă сълватікă. Еатă че не рапортă pentрă дінселе воіажорълă Heller din Вiena. Елă зиче: Ла платоулă înaltă din Pueble ла інълдіме де 7000 пічоаре се гъсеште знă пеисаціă foarte romantікă аконерітă де Cereus. În тиньлă плоілорѣ, астă царă каре семъна пінă акѣмă кэ о desertă нисіоасă, s'a skimbăтă într'знă кімпă аконерітă кэ о имбръкѣмїте verde, frăcedă ши veselă, toate

kimuilă sântă pline кэ кэкърсă (порѣмбă), гріă, орзă ши бобă. Аічі воіажорълă vede зорелеле челе маї frămoase (Promea truncata), знă felă де maxă кэ флорі frămoase (Agremona Mexicana), plante кэ течі (Cassia), картофї кэ флорі frămoase. Апої felărimі де Jucca ши де Cactus, între каре маї кэ seamă спецеле де Opuntia (Cactus în forma де о парă тртїтă ши кэ gimni, спеца чеа маї обічнѣтă ла ноі în каселе oamenілор) Echinocactus, Mellocactus (în forma знă пепене), Mammillaria ши Cereus. Аколо кімперіле џтранълă sântă інгрăдїте к'знă felă де Cereus каре аре форма знă стілă кэ масе колѣсрі (Cereus hexagonus). Лінгă флоріле челе дѣлчі але ачесторѣ plante sântă totă d'асна адзнате гръмезі де Colibri ши аале насері frămoase ши кінтътоаре. Аколо esіstă ши спеца џігантікă де Cereus (C. giganteus), алă кърѣа трєнкіă în forma де стілă ажнѣе ла о інълдіме де 70 пічоаре, а кърѣі џїрконферінѣ аре 4 пічоаре, флоріле аă търїмеа де 4, ши фрктеле sale лѣнѣме де 3 долєрі! Дар ши зпеле спеце џігантіче де о Opuntia се афлă аколо, авіндă о інълдіме де 20—30 пічоаре, ffindă фъкте де артїкълăціоні овале ши верзі каре даă о мінкаре деліціоасă, ши пе каре трѣште ши insecta нѣмітă Cochenilla дін каре се skotă о колоаре рошіе foarte frămoasă ши foarte stimăтă. Аша дар Natăра а імпрезнăтă аколо кэ magnificenца plantелорѣ Cactus în felărimі де forme, ши stilitatea лорѣ prodăsz prin нѣміта insectă. Într'адєвѣрă întокмаї ка frămoasеле роze че аă gimni, аша ши о мълдіме де Cactus, în кітă каї сълватічі карі în зскъчїзнїле терібіле че domnesкă аколо вріндă сă веа zeama дѣлче че се афлă în ачесте фркте преціоасе, sântă сілїці prin instinctă а skoate маї nainte gimni дін фрктеле ачестеа ка сă нѣші рѣнеаскă гѣра, ши парă се інтїмълă кэ знă воіажорă сă кълъторєаскă аколо къларе фърă сă се рѣнеаскă пічоареле калълă стă де кълъдімеа чеа peste мѣсєрă де gimni де Opuntia ши де Mellocactus каре аконерă дрѣмєріле.

Дар термініндă, нѣ пѣтемă трече кэ vederea доз імпрежєрєрі кърїоасе каре s'аă арѣтăтă ла Cactus, адекъ toate ачесте plante кърноасе ши grase крескă токмаї пе нѣмінтълă челă маї

zskatě, челѣ маї нисипосѣ ши челѣ маї сѣракѣ
 ѓн плої. Natęra admirabilę, a штістѣ а skoate
 din ачестѣ пѣмїнтѣ zskatѣ о plantę grasę пїнѣ
 d'о zeamę дѣлче ĩntp'о кѣтѣдїме mare kape ser-
 вѣ воїажорїлорѣ drentѣ deletkare преціоасѣ ĩн
 кїмпѣрїле zskate ши arse аколо де аршїца чеа
 mare а soaperаї. Dar а doa ĩмпрежѣре кѣ-
 роїасѣ че о гѣсїмѣ ла Cactus este кѣ kindѣ
 tpeknїkїлѣ grosѣ din Cereus se vesteжente, а-

їнчї карнеа лї se ĩmpęte ĩntokmaї ka kadave-
 рѣлѣ zнї animalѣ mortѣ. Ачeastę ĩpkonstanę
 misterїоасѣ, а рѣмасѣ нїнѣ акѣмѣ zнѣ misterѣ
 nentpę kїmїstї. Negreшїтѣ кѣ natęra ш'a peser-
 vatѣ męate mistere kape n'a vрѣтѣ а ле dїvęlga
 keapѣ черчетѣрїлорѣ noastre челорѣ маї zeloase
 ши лїminate. Natęra рѣмїне totѣ маї sęperїоа-
 рѣ de kїтѣ omęлї!

Despre ĩnfluenęa pѣdęrїлорѣ аsępra климеї локлїлї.

Artїk. 1. 1. 1. II.

Naęїzїnїle antїche keapѣ аѣ kęnoskѣтѣ ĩnflę-
 ĩnęa vїne-гѣкѣtoare че аѣ plantele аsępra кли-
 меї, prin зрmare ши аsępra serїpїceї oameni-
 лорѣ. ĩntp'adevѣr nę ne пѣstemѣ опрї d'a admїra
 ĩnstїtїzїnїle ши ęeremonїїle релїціоасе але лорѣ,
 kape, ĩntp'zнѣ modѣ adїnkѣ, konpїndѣ ачeastę
 idee. Аша vedemѣ ла dїnsele кѣ toatę pѣdęrea
 а авѣтѣ zeitatea сї, toatę dęmępava а авѣтѣ tem-
 плѣлѣ sѣѣ, оракѣлѣлѣ sѣѣ, аної ши о ĩїнę sнї-
 рїtалѣ kape о proteжea ĩн kontra топорѣлї оа-
 menїлорѣ. Fie-kape арборѣ keapѣ, а fostѣ ре-
 spektatѣ ка о ĩїнę sakрѣ. Astę-selѣ vedemѣ
 k'zнѣ adїnkѣ respektѣ не venerabilęлѣ вѣтрїнѣ
 Cato ĩн Roma, кѣ че ęeremonїe релїціоасѣ ma-
 ре ши кѣ че рѣгѣчїzнї s'a adpesatѣ кѣtre Krea-
 торѣ, маї nainte d'a ĩнчene sѣ tae zнѣ арборѣ,
 ка kindѣ s'арѣ fi арѣtatѣ рѣrїndęse де еrtape
 ĩnainte d'a sѣvїrїшї ачестѣ актѣ sakрїмецїѣ, ĩnkї-
 пїzїnd'шї кѣ кѣ tępea арборїлорѣ, omęлѣ vat-
 mѣ пѣmїntęлѣ!

saѣ resnїpѣ prin fręnzеле лорѣ ачїdлѣ карбо-
 нїкѣ че se аflę ĩн аерѣ, dїndѣ ĩnapoї газлѣлѣ
 oksїgenѣ; ачестѣ прочесѣ se зрmeazт ла plante,
 маї кѣ seamę zїоа; prin зрmare дакѣ не d'о
 parte аерлѣлѣ sѣ strїkѣ ĩн totѣ mїnętлѣ маї męлѣ
 prin mїlїоane де animale kape tpeckѣ не пѣ-
 mїntѣ, si не de аatę parte sѣ ĩмбзлїтѣдeazт dїn
 mїnętлѣ ĩн mїnętлѣ маї męлѣ prin кѣтѣдїмеа ĩmen-
 sѣ де oksїgenѣ kape esalezѣ (skotѣ) mїlїоanele
 де арборї kape se аflę не пѣmїntѣ. Resętatęлѣ
 ачestорѣ лѣкрѣрї kontradїktoare а регнлї анї-
 малѣ ш'ачелї vegetalлѣ, este екїлїврлѣлѣ eternѣ
 алѣ газлорѣ kape konstitse аерлѣлѣ atmosferїкѣ.
 Nęmaї printp'ачeastę ĩntokmїpe natęra а fostѣ ĩн
 stape а mangїne атїtea mїlїоane де animale вїї
 атїtea мїї де анї не пѣmїntѣ, ка sѣ nę moарѣ
 де ĩнекѣzїsne dїn strїkapea аерлїлї. Eatę zнѣ
 efekтѣ admirabilлѣ а admirabilїї armonїї а Natę-
 peї. Аша dar дака omęлѣ prin нешїїнę saѣ
 aviditate se грѣвente а desnoїа о царѣ saѣ ши
 маї męate, dїn пѣdęrїle че esїstаѣ аколо, не-
 greшїтѣ кѣ ĩн ачeste црї s'a strїkatѣ екїлїврлѣлѣ
 аерлїлї, s'a ĩmpęїnatѣ ĩntp'їnsлѣ prinчїплѣлѣ vї-
 talлѣ (oksїgenѣ) ши s'a ĩмхлїтѣ ĩntp'їnsлѣ prin-
 чїплѣлѣ nepesnїpabilлѣ, omępїлорѣ (ачїdкѣ карбонїкѣ).

Męate esnepїenęe аѣ проvatѣ, че ĩnflęnęe
 marї аѣ plantele аsępra sęnętędїї ши patїmї-
 лорѣ omenешїї. Eatę znele dїntp'їnsele:

ĩн орашлѣ Ispachan (kanїtала Persїeї),
 domnea маї nainte nїnte patїme епїdemїche ши
 nestїlenęїale, nїnte spїrspї перїкѣлоase; dar de

Аша ши este ĩntp'adevѣrѣ. Desnoerea пѣ-
 mїntęлї де арборї, лѣ strїкѣ; адекѣ ĩnpзѣтѣдe-
 ште kondїęїnїle klimatїche але пѣmїntęлї.
 Ка sѣ не konvїнѣemѣ кѣ аша este, тpeвѣ
 sѣ konstatęmѣ релациїнеа че esїstę ĩntpe ре-
 гнлѣ vegetalлѣ ши ĩntpe регнлѣ animalлѣ не пѣ-
 mїntѣ. Animalеле resnїpѣ неїнчetatѣ prinчїплѣлѣ
 vїeцеї (oksїgenѣ) dїn аерѣ, dїnd'ї ĩnapoї газлѣлѣ
 пѣmїтѣ Ачїdѣ Карбонїкѣ kape este nepesnїpabilлѣ,
 адекѣ zнѣ animalлѣ resnїpїndѣ ачестѣ газлѣ, moa-
 ре де ĩнекѣzїsne. Vegetалеле, dїn kontra, ĩnрїтѣ

kîndă oamenii aș încență a sîdi acolo pe toate zădărnice și prin grădini arbori Platanî, patimile acestea aș încetață.

În toate antikstatea, Egiptul era țeara cea mai fericită și sănătoasă. La niciună astoră antikă nu se află menționare de chimie (peste) orientale care a alesă pe Egiptă dreptă patria sa, și numai de kîndă călătora antikă s'a dăssă din Egiptă și din alte țări orientale, și de kîndă invaziunile penetate de altele ordii barbare, în pesbelele lor aș fărță și un pesbel stănidă cu natăra, tîndă totă arbori fertili che aș răsită în Egiptă și în orientă în țenere, de atănci chimia a încență să se arate.

Roma, pe kîndă era kapitula lumii, avea klima cea mai sănătoasă, dar de kîndă s'a fărță chimiciză lumii antice, de kîndă barbarismul și obscurantismul aș skimbată pămîntulă che mai fertila în pămîntulă che mai sterila, de atănci Roma a devenită prezidența frigurilor cele și keară mortale, și aerulă nășă și vîvificatoră ală acestă pămîntă klasikă, s'a skimbată într'o „area cattiva“ care amerișă pe ori che streină care doarme vara împrețură Romei, a fi atakată dormindă de niște friguri mortale.

În Pomana (o provincie din țările papale) domnea asemenea pe fie-care ană frigurile epidemice; apoi de kîndă guvernulă de acolo a ordonată de s'a sedită pîdări într'aceste locuri, epidemiile frigurilor aș nădăță mătă din întindea și rătatea loră. Această cirkonstanță are o valoare mare și pentru noi aici.

Într'adevăr, și la noi în Romania, influența pîdărilor este foarte învedereată. Che mare diferință este între partea meridională și între cea-l-altă parte septentrională a Țării Romanemii! să dăne kîmă zice țărănulă între munte și kîmpă (baragană). Che frumose varietăți, che vegetațiune bogată, che skimberă plătă de dealuri și de văi, ne infășimează distriktele noastre năse spre miază-noapte, pe kîndă în distriktele de la miază-ză, sîțate în valea che o înconjoară rălă Dăbrii, che monotonie! Țeara este ună kîmpă nemțrănită! park'ară fi o masă țirantă, făr arbori, făr z-

bre! Ună oceană de aer se infășimează okiloră voiajorului. Se vedemă akimă konstituțiunile klimatice care se ranoartă la aceste diferințe! În distriktele de munte rășă se întimulă grîndina, cerealele dăne kîmpă se stirikă (se mînesă) foarte rășă, pe kîndă în distriktele de kîmpă, toate aceste evenimente nepătăte se întimulă foarte desă, apoi și vitele che vină de la munte la kîmpă, se bolăvesă, (mai kă seamă d'o boală nămită la țărănă Kircheană să Kircheană). Afară de aceasta, keară sănătatea păblă a oamenilor arată la noi o însemnată diferință în aceste diferite klime; adekă în distriktele despre miază-ză (de kîmpă) totă d'asna primăvara și toamna domnesă epidemii întinse de friguri. Această calamitate păblă e pîdă kănoskă să mai niči de kîmă în distriktele de miază-noapte (de munte).

În stenele desepte din plătulă centrală ală Asiei unde ședă ordii barbare Tartarice și Черкезе care trășă o viață nomadă, la care călătora arborilor nu e kănoskă, totmai în aceste stene desepte s'a desvoltată boala cea mai teribilă la vitele kănoskă, adekă chimia vitelor care d'acolo s'a pisinită kătre anășă, a ajășă și la noi unde a omorită șate de mii de vite, însă, lăkră remarcabilă, în distriktele de kîmpă, care aș nășă la ună gradă kondițiuni meteorologice analoage kă stenele Asiei făr zăbre și făr pîdări, totmai acolo, zikă, a cheastă patimă epizootică s'a desvoltată într'ună gradă mătă mai mare și fărșă de kăță în distriktele de munte.

Presătatulă acestei espozitițiune este kă chea mai mare cirkonspekțiune trășă să zărmășă țerea pîdărilor, kăci alminterelea o să amerișășă țenerațiunile viitoare kă zărmășătoarele calamități, adekă:

Lișă de kănoskă.

Lișă de aer.

Țărănă, netre și înkăzini.

Țășășă și nefertilitatea pămîntului.

Înrășășă klimei în țenere, și

Șirea boalelor epidemice (pentru oameni) și epizootice (pentru animalele domestice). Eată o serie de calamități care poate să ne prodășă țerea pîdărilor noastre în prișă și făr sistemă.